

Hakemlerin Tutkunluk Düzeyleri, İş Doymu ve Yaşam Doymunun Belirleyicisi midir?

Is the Passion Predictor of Job and Life Satisfaction of Refrees?

Selen KELECEK,^a
Feyza Meryem KARA,^a
F. Hülya AŞÇI^b

^aSpor Bilimleri Bölümü,
Başkent Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ankara
^bBeden Eğitimi ve
Spor Öğretmenliği Bölümü,
Marmara Üniversitesi
Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu,
İstanbul

Geliş Tarihi/Received: 26.02.2014
Kabul Tarihi/Accepted: 30.04.2014

Yazışma Adresi/Correspondence:
Selen KELECEK
Başkent Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Spor Bilimleri Bölümü, Ankara,
TÜRKİYE/TURKEY
selenkelecek23@gmail.com

ÖZET Amaç: Bu çalışmanın amacı, hakemlerin tutkunluk düzeylerinin, iş ve yaşam doymalarını belirlemedeki rolünün araştırılması ve bu değişkenlerde cinsiyet farklılığı olup olmadığının incelenmesi idi. **Gereç ve Yöntemler:** Çalışmaya 232 ($X_{\text{yaş}}: 30,8 \pm 8,1$ yıl) hakem gönüllü olarak katıldı. Katılımcıların hakemliğe olan tutkunluklarını belirlemek için "Tutkunluk Ölçeği"; iş doymu düzeylerini belirlemek için "Minnesota İş Doymu Ölçeği" ve yaşam doymu düzeylerini belirlemek için "Yaşam Doymu Ölçeği" kullanıldı. Hakemlerin tutkunluk düzeyleri ile, iş doymu ve yaşam doymu arasında ilişki olup olmadığını test etmek amacı ile Pearson Çarpımlar Moment Korelasyon Analizi; hakemlerin tutkunluk düzeylerinin iş ve yaşam doymalarını belirlemedeki rolünü test etmek amacı ile de Çoklu Adımsal Regresyon Analizi kullanıldı. **Bulgular:** Yapılan analiz sonuçları; uyumlu tutkunluk ile yaşam doymu, genel iş doymu, içsel iş doymu ve dışsal iş doymu arasında; takıntılı tutkunluk ile genel ve dışsal iş doymu arasında pozitif yönde ilişki olduğunu göstermektedir. Çoklu adımsal regresyon analiz modeline takıntılı tutkunluk girmemiştir ve elde edilen analiz sonuçları; uyumlu tutkunluğun yaşam doymu ($R^2=0,10$), genel iş doymu ($R^2=0,07$), içsel iş doymu ($R^2=0,07$) ve dışsal iş doymu ($R^2=0,05$) alt boyutlarının belirleyicisi olduğunu ve aralarındaki ilişkinin pozitif olduğunu göstermektedir ($p<0,01$). Bağımsız örneklerde t-test analiz sonuçları hakemlerin uyumlu ve takıntılı tutkunluk, yaşam ve iş doymunda (genel, içsel ve dışsal) cinsiyet açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. **Sonuç:** Sonuç olarak, hakemlerin mesleklerini severek yapmalarının; yaşam ve iş doymalarını arttırdığını, mesleklerini hayatlarının odak noktası haline getirmelerinin ise iş ve yaşam doymalarını etkilemediğini söyleyebiliriz. Buna ek olarak, araştırmaya katılan kadın ve erkek hakemlerin tutkunluk, iş ve yaşam doymu düzeylerinin benzer olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Hakem; tutkunluk; iş; yaşam; doym

ABSTRACT Objective: The purpose of this study was to investigate the role of passion in predicting job and life satisfaction in referees. The secondary purpose was to examine gender differences in these variables. **Material and Methods:** Total 232 referees ($M_{\text{age}}:30.8 \pm 8.1$ year) voluntarily enrolled in this study. "Passion Scale", "Minnesota Job Satisfaction Questionnaire" and "The Satisfaction With Life Scale" were used to assess referees' level of passion, job satisfaction and life satisfaction, respectively. Pearson Product Moment correlations were used to test relationships of referees' passion with job and life satisfaction. Multiple Stepwise Regression Analysis procedure was used to determine whether referees' levels of passion might predict their life and job satisfactions. **Results:** Results showed that harmonious passion was positively correlated with life satisfaction and all subscales of job satisfaction. Furthermore analysis revealed a positive relationship between obsessive passion and general and extrinsic job satisfaction. Results of Multiple Stepwise Regression Analysis indicated that harmonious passion was a significant predictor of life satisfaction ($R^2=0.10$), general job satisfaction ($R^2=0.07$), intrinsic job satisfaction ($R^2=0.07$), extrinsic job satisfaction ($R^2=0.05$; $p<0.01$). Independent Sample t-Test results indicated no significant gender differences in referees' passion, life and job satisfaction. **Conclusion:** In summary, the more referees love their profession, the more they satisfy with their job and life. We can say that, when referees take their professions focus of their life, it has no influence neither job satisfaction nor life satisfaction. Addition to this, there is no gender differences in referees' passion levels, life and job satisfaction.

Key Words: Referee; passion; job; life; satisfaction

Tutkunluk kavramı, son yıllarda spor psikoloji alanında önemli bir çalışma konusu olarak görülmektedir. Bireylerin spor/egzersize verdikleri önemin ve katılımının artması ile birlikte; araştırmacılar tutkunluk kavramını spor/egzersiz ortamında araştırmaya başlamışlardır. Bireylerin aktiviteye dair eğilimleri ve katılımları mercek altına alınırken, bireylerin bu çalışmalarını sürdürebilmeleri için yaptıkları işe tutkun olmaları gerektiği savunulmuş bu bağlamda da birçok kavram ile de ilişkisi incelenmiştir.

Bu düşünceler ışığında tutkunluk, Vallerand, Mageau, Ratelle, Leonard, Blanchard, Koestner ve ark. tarafından bireyin hoşlandığı (hatta sevdiği), önemli bulduğu, zaman ve enerji harcadığı aktiviteye olan güçlü eğilim olarak tanımlanmıştır.¹ Bu tanımdan hareketle Vallerand ve ark.na göre, bireylerin yaptıkları aktiviteye karşı geliştirdikleri iki tip tutkunluk vardır.¹ Bunlardan biri, *uyumlu tutkunluk* diğeri ise *takıntılı tutkunluktur*. Uyumlu tutkunluğa sahip bireylerde; aktivite, birey ve yaşamı ile uyum içinde sürdürülür. Öte yandan takıntılı tutkunluğa sahip bireylerde; aktivite ile diğer yaşam alanları/çıktıları çatışma halindedir. Uyumlu tutkunlukta gönüllü katılım ve hoşnutluk ön planda iken; takıntılı tutkunluğun katılımın zorunlu hissedilmesi, sosyal kabul görme endişesi ve öz-değer gibi özellikleri vardır.¹

İki boyutlu tutkunluk modeli psikoloji literatürüne girdiğinden bu yana; kumar, internet kullanımını ve satın alma davranışı gibi konularla ilişkisi araştırılmıştır.¹⁻⁵ Spor ve egzersiz alanında yapılan tutkunluk araştırmalarında ise sporcu, egzersiz katılımcıları, antrenör ve taraftarlar ile çalışılmıştır. Örneğin, elit sporcularda yapılan farklı araştırmalarda tutkunluğun saldırganlık; psikolojik uyum ve bireyler arası ilişkiler gibi farklı kavramlarla ilişkisi araştırılmıştır.⁶⁻⁸ Elit sporcular ile yapılan bu çalışmalarda elde edilen ortak sonuçlar; uyumlu tutkunluğun bireyler üzerinde olumlu duygulanım, sıkı çalışma, başarı hedefi ve farklı spor ortamlarına kolay uyum sağlama gibi olumlu etkileri olduğunu; takıntılı tutkunluğun ise bireyde ve çevresinde iletişim sorunları, olumsuz duygulanım, saldırganlık, kaygı ve stres gibi olumsuz durumlar yarattığını göstermektedir. Farklı araştırmacıların (Philippe,

Vallerand ve Lavigne; Carbonneau, Vallerand ve Massicotte) egzersiz katılımcıları ile yaptıkları çalışmalarda ise tutkunluğun iyi olma hali ve duygulanımla ilişkisi araştırılmış; uyumlu tutkunluğun iyi olma hali ve olumlu duygulanım ile pozitif, kaygı ile negatif ilişkili; takıntılı tutkunluğun ise iyi olma hali ile negatif, olumsuz duygulanım ve kaygı ile pozitif ilişkili olduğu bulunmuştur.^{9,10}

Elit sporcular ve egzersiz katılımcılarının yanı sıra, araştırmacılar, antrenörlerde tutkunluk ile antrenör-sporcu ilişkisi; futbol taraftarlarında tutkunluk ile taraftar kimliği ve duygulanım arasındaki ilişkileri irdelemişlerdir.^{11,12} İlgili literatürde, spor ortamında hem sporcuların davranışları hem de oyun çıktılarını üzerinde önemli bir etkisi olan hakemler ise sıklıkla ele alınmamıştır. Yapılan literatür taramasında Philippe, Vallerand, Andrianarisoa ve Brunel tarafından hakemlerde tutkunluk ile maç içerisindeki duygusal ve bilişsel deneyimleri arasındaki ilişkinin araştırıldığı görülmüştür.¹³

Bireylerin iş doyumlarının iş yaşamı ile sınırlı kalmayıp tüm hayat çıktılarını etkilediği ve genel yaşam doyumunu kavramı ile birebir ilişkili olduğu söylemi ile, bu çalışmada literatürde hemen hemen hiç ele alınmayan, hakemlerde tutkunluk ile iş doyumunu ve yaşam doyumunu ilişkisi araştırılmıştır.¹⁴ İlgili literatürde, iş ve yaşam doyumunu ilişkisinin pozitif olduğu görülmüştür.¹⁴⁻¹⁶ Buradan yola çıkarak, bu araştırmada bireylerin yaşamında önemli bir yere sahip olduğu düşünülen tutkunluk kavramının; hakemlerin genel yaşamına, yaşamındaki tutum ya da davranışlarına ve iş doyumuna etkisi incelenmiştir. Bununla birlikte, ilgili literatürde iş ve yaşam doyumunu araştırmalarında cinsiyet farklılıklarına dikkat çekilmiştir.^{17,18} Bu noktadan hareketle, araştırmanın ikinci amacı, hakemlerin tutkunluk, iş doyumunu ve yaşam doyumlarındaki cinsiyet farklılıklarının araştırılması olarak belirlenmiştir.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

KATILIMCILAR

Bu çalışmaya, farklı federasyonlara bağlı, lisanslı olarak hakemlik yapan, 56 kadın ($X_{yaş}$: 32,70±7,89 yıl), 176 erkek ($X_{yaş}$: 30,14±8,03 yıl) toplam 232 ($X_{yaş}$: 30,8±8,1 yıl) hakem gönüllü olarak katılmış-

tır. Farklı spor branşlarında (futbol, basketbol, voleybol, tenis vb.) uzmanlaşan hakemlerin “hakemlik deneyimi” 74,56±61,31 aydır. Araştırmaya katılan hakemlerin %6,5’i lise, %81,5’i üniversite, %10,3’ü yüksek lisans ve %1,7’si doktora düzeyinde eğitime sahiptir.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Tutkunluk Ölçeği

Tutkunluk ölçeği, Vallerand ve ark. tarafından ilgi duyulan ve katılımı sağlanan aktiviteye olan iki tip tutkunluğu (uyumlu tutkunluk ve takıntılı tutkunluk) belirlemek için geliştirilmiştir.¹ Bu ölçek; kumar, oyun, internet kullanımı, dans, alışveriş ve spor gibi farklı aktivitelere olan tutkunluğu değerlendirmektedir. Tutkunluk ölçeği, uyumlu tutkunluk ve takıntılı tutkunluk düzeylerini belirlemek için altışar madde, bireylerin yaptıkları aktiviteye olan tutkunluk düzeyini belirlemek için de dört madde olmak üzere toplamda 16 maddeden oluşmaktadır ve 7’li Likert tipi ölçek kullanılarak değerlendirilmektedir.¹ Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Kelecek ve Aşçı tarafından yapılmıştır.¹⁹ Ölçeğe göre, bireylerin alt boyutlardan aldıkları puanların artması, bireylerin ilgili aktiviteye olan uyumlu/takıntılı tutkunluklarının arttığını göstermektedir. Araştırma sonucunda bu örneklem için ölçeğin Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı uyumlu tutkunluk alt boyutu için 0,85; takıntılı tutkunluk alt boyutu için 0,80; tüm maddeler için 0,83 bulunmuştur. Tutkunluk ölçeğine ait alt boyut örnekleri aşağıda verilmiştir.

Uyumlu Tutkunluk

“Bu aktivite kendimde beğendiğim özellikleri yansıtır.”

“Bu aktivite hayatımdaki diğer aktivitelerimle uyumludur.”

Takıntılı Tutkunluk

“Yapabilecek olsam, sadece bu aktiviteyi yapardım.”

“Bu aktivite o kadar heyecan vericidir ki bazen onu yaparken onun üzerinde kontrolümü kaybederim.”

Minnesota İş Doyum Ölçeği

Minnesota İş Doyum Ölçeği, Weiss, Davis, England ve Lofquist tarafından bireylerin iş doyum düzeylerini belirlemek üzere geliştirilmiştir.²⁰ Ölçek; içsel doyum (12 madde), dışsal doyum (8 madde) ve genel doyum (tüm maddeler) olmak üzere üç alt boyut ve toplam 20 maddeden oluşmaktadır. Minnesota İş Doyum Ölçeği 5’li Likert tipinde değerlendirilmektedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 100, en düşük puan 20 olup, orta noktaya düşen 60 ise nötr doyumunu ifade etmektedir. Puanların 20’ye yaklaşması doyum düzeyinin düştüğünü, 100’e yaklaşması ise yükseldiğini göstermektedir.²¹ Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Baycan* tarafından yapılmıştır. Araştırma sonucunda bu örneklem için ölçeğin Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı içsel iş doyumunu alt boyutu için 0,77; dışsal iş doyumunu alt boyutu için 0,83; genel iş doyumunu için ise 0,88 olduğu saptanmıştır.

Yaşam Doyum Ölçeği

Diener, Emmons, Larsen ve Griffin tarafından bireylerin yaşam doyumunu düzeylerini belirlemek amacı ile geliştirilmiştir.²² Olumlu etki, olumsuz etki ve mutluluk (doyum) olmak üzere üç alt boyut ve 10 madde olarak geliştirilen ölçek; maddelerin birbirine olan benzerliğinden dolayı beş maddeye indirilmiştir.²² Yaşam doyumunu ölçeği 1 (Hiç Uygun Değil) ile 7 (Tamamıyla Uygun) arasında değişen Likert tipinde beş maddeden oluşan bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Ölçekten alınabilecek toplam puan 5 ile 35 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan 7 puan ve altının düşük, 13 puan ve üstünün yüksek yaşam doyumunu, 8-12 arasında kalan puanların orta düzeyde bir yaşam doyumunu gösterdiği bildirilmektedir.²³ Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Yetim** tarafından yapılmıştır. Araştırma sonucunda bu örneklem için ölçeğin Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı 0,82 bulunmuştur.

* Baycan, A. [Farklı Gruplarda Çalışan Gruplarda İş Doyumunun Bazı Yönlerinin Analizi.] An analysis of the several aspects of job satisfaction between different occupational groups. Boğaziçi Üniversitesi Doktora Tezi, İstanbul, 1985.

** Yetim Ü. [Kişisel Projelerin Organizasyonu ve Örüntüsü Açısından Yaşam Doyumunu.] The systemic appraisal of personal project system as an approach to understand perceived life satisfaction. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, 1991.

VERİLERİN TOPLANMASI

Ölçeklerin hakemlere uygulanması için ilgili federasyonlardan yazılı izin alınmıştır. Alınan izin doğrultusunda, ölçekler araştırmacılar tarafından hakemlere hem internet üzerinden hem de ilgili federasyon bünyesindeki eğitim/seminer sonrasında uygulanmıştır.

VERİLERİN ANALİZİ

Elde edilen verilerin analizinde betimsel istatistik, Korelasyon Analizi ve Regresyon Analizi kullanılmıştır. Pearson Çarpımlar Moment Korelasyon Analizi; hakemlerin tutkunluk, iş doyum ve yaşam doyum arasında ilişki olup olmadığını test etmek, Çoklu Adımsal Regresyon Analizi ise hakemlerin tutkunluk düzeylerinin iş ve yaşam doyumlarını belirlemedeki rolünü test etmek amacıyla kullanılmıştır. Tahmin değişkenleri arasındaki tahminin kontrolü için, bütün alt boyutlarda Tolerans (TOL) değerleri hesaplanmıştır. Bu çalışmada TOL değerleri bağımsız değişkenlerde (uyumlu ve takıntılı tutkunluk) 0,87 olarak hesaplanmış ve tahmin değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Analizler SPSS paket programında yapılmış ve çalışmada anlamlılık düzeyi 0,05 olarak alınmıştır.

BULGULAR

Tutkunluk, yaşam doyum ve iş doyum arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla yapılan korelasyon analizi sonuçları (Tablo 1); uyumlu tutkunluk ile yaşam doyum ($r=0,32$; $p<0,01$), genel iş doyum ($r=0,27$; $p<0,01$), içsel iş doyum ($r=0,27$; $p<0,01$) ve dışsal iş doyum ($r=0,23$; $p<0,01$) arasında; takıntılı tutkunluk ile genel iş doyum ve dışsal iş doyum ($r=0,14$; $p<0,05$) arasında pozitif yönde ilişki olduğunu göstermektedir.

Hakemlerin tutkunluk düzeylerinin, yaşam doyum ve iş doyumlarını belirlemedeki rolünü saptamak amacıyla çoklu adımsal regresyon analizi yapılmıştır. Araştırma sonucu elde edilen bulgular uyumlu tutkunluğun yaşam doyum ($R=0,32$; $R^2=0,10$; $F_{(1,228)}=26,03$; $p<0,01$), genel iş doyum ($R=0,27$; $R^2=0,07$; $F_{(1,228)}=17,58$; $p<0,01$), içsel iş doyum ($R=0,27$; $R^2=0,07$; $F_{(1,228)}=17,23$; $p<0,01$) ve dışsal iş doyum ($R=0,23$; $R^2=0,05$; $F_{(1,228)}=13,02$; $p<0,01$) alt boyutlarının belirleyicisi olduğunu göstermiştir (Tablo 2). Yapılan analiz sonuçları, uyumlu tutkunluk ile yaşam doyum ($\beta=0,32$; $p<0,01$), genel iş doyum ($\beta=0,27$; $p<0,01$), içsel iş doyum ($\beta=0,27$; $p<0,01$) ve dışsal iş doyum ($\beta=0,23$; $p<0,01$) alt boyutları arasındaki ilişkinin pozitif olduğunu göstermiştir.

Regresyon analiz modeline takıntılı tutkunluk alt boyutu girmemiştir. Bu bağlamda takıntılı tutkunluğun hakemlerin yaşam doyum ($\beta=-0,09$; $p>0,01$), genel iş doyum ($\beta=0,05$; $p>0,01$), içsel iş doyum ($\beta=0,03$; $p>0,01$) ve dışsal iş doyum ($\beta=0,07$; $p>0,01$) üzerinde anlamlı bir yordayıcı etkisi olmadığı saptanmıştır (Tablo 2).

Bağımsız örneklerde t-test analiz sonuçları (Tablo 3) uyumlu tutkunluk ($t_{(230)}=1,245$; $p>0,05$), takıntılı tutkunluk ($t_{(228)}=0,746$; $p>0,05$), yaşam doyum ($t_{(230)}=-0,891$; $p>0,05$), genel iş doyum ($t_{(230)}=-0,875$; $p>0,05$), içsel iş doyum ($t_{(230)}=-0,718$; $p>0,05$) ve dışsal iş doyumunda ($t_{(230)}=-0,921$; $p>0,05$) cinsiyet açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir.

TARTIŞMA

HAKEMLERİN TUTKUNLUK DÜZEYLERİNİN YAŞAM DOYUMU VE İŞ DOYUMUNU BELİRLEMEDEKİ ROLÜ
Bu çalışma, hakemlerin tutkunluk düzeylerinin (uyumlu tutkunluk ve takıntılı tutkunluk) iş do-

TABLO 1: Hakemlerde tutkunluk, yaşam doyum ve iş doyum arasındaki ilişkinin incelenmesi.

	Yaşam Doyumu	Genel İş Doyumu	İçsel İş Doyumu	Dışsal İş Doyumu
	r	r	r	r
Uyumlu Tutkunluk	0,32*	0,27*	0,27*	0,23*
Takıntılı Tutkunluk	0,04	0,14*	0,12	0,14*

* $p<0,05$.

TABLO 2: Hakemlerin tutkunluk düzeylerinin yaşam doyumu ve iş doyumunu belirlemedeki rolü

	Uyumlu tutkunluk	Takıntılı tutkunluk
	β	β
Yaşam Doymu		
Genel Yaşam Doymu	0,32*	-0,09
<i>R=0,32; R²=0,10; Adjusted R²=0,10; F(1,228)=26,03; p<0,01</i>		
İş Doymu		
Genel İş Doymu	0,27*	0,05
<i>R=0,27; R²=0,07; Adjusted R²=0,07; F(1,228)=17,58; p<0,01</i>		
İçsel İş Doymu	0,27*	0,03
<i>R=0,27; R²=0,07; Adjusted R²=0,07; F(1,228)=17,23; p<0,01</i>		
Dışsal İş Doymu	0,23*	0,07
<i>R=0,23; R²=0,05; Adjusted R²=0,05; F(1,228)=13,02; p<0,01</i>		

* p<0,01

yumu ve yaşam doyumunu belirlemedeki rolünü saptamak amacı ile yapılmıştır.

Araştırma bulguları, hakemlerin uyumlu tutkunlukları ile yaşam ve iş doyumları (genel iş doymu, içsel iş doymu ve dışsal iş doymu) arasında pozitif ilişki olduğunu göstermiştir. Elde edilen sonuçlar, hakemlerin uyumlu tutkunluklarının iş ve yaşam doyumlarını belirlediğini ortaya koymuştur. Elde edilen bu bulgular, hakemlerin mesleklerine olan olumlu tutumlarının ve bu mesleği yapmaktan aldıkları hazzı ve yaşam doyumlarını arttırdığını göstermektedir. Diğer bir deyişle, hakemlerin olumlu tutumları, genel olarak yaşamlarından, yaptıkları işten ve bunların çıktılarından mutlu olmalarına yol açmaktadır. Elde edilen bu bulgular doğrultusunda, hakemlerin işlerini seve-

rek yapmalarının; aile ve sosyal hayatları ile uyumlu ve dengeli bir şekilde yürütmelerinin hem yaşamdan hem de işlerinden aldıkları doymu arttırdığı söylenebilir.

İki boyutlu tutkunluk modelinin yapısal temeli doğrultusunda; uyumlu tutkunluğa sahip bireylerin, hür irade ile isteyerek yapılan aktiviteden (bu araştırmada hakemlik) haz almaları, yaşanan bu mutluluğun iş, aile ve sosyal hayat gibi yaşamın diğer alanlarını da olumlu etkilemesi ve bireylerin genel doymu düzeylerinin yüksek olmasını sağlaması, çalışmanın bu sonucunu açıklar niteliktedir.¹ Bu bağlamda, uyumlu tutkunluk ile iş ve yaşam doyumunun pozitif ilişki içerisinde olması olası bir sonuç olarak düşünülmektedir.

Buna karşın analiz sonuçları, hakemlerin sahip olduğu takıntılı tutkunluğun; bireylerin yaşam doymu ya da iş doymu üzerinde bir etkisi olmadığını ortaya koymuştur. Bu sonuç, bireylerin hakemlikteki kontrolcü ve ısrarcı davranışlarının iş doyumunu belirlemediğini göstermektedir. Bununla birlikte, hakemliğe harcadıkları çaba ya da zamanın artışının, hakemliği yaşamlarının odağı haline getirmelerinin genel olarak yaşamdan aldıkları doymu etkilemediği söylenebilir. Bu çalışmada elde edilen sonuçlar, Stenseng, Rise ve Kraft'ın çalışma sonucu ile benzerlik göstermektedir.²⁴ Stenseng ve ark., yetişkin egzersiz katılımcıları ile yaptığı çalışmada, takıntılı tutkunluğun yaşamdan alınan zevk ile ilişkili olmadığını belirtmişlerdir.²⁴ Bununla birlikte Philippe ve ark. ise, hakemlerin mesleklerine olan ta-

TABLO 3: Hakemlerde tutkunluk, yaşam doymu ve iş doyumunun cinsiyete göre incelenmesi.

	Cinsiyet				t	p
	Kadın		Erkek			
	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss		
Tutkunluk						
Uyumlu Tutkunluk	5,64	0,99	5,45	1,01	1,25	0,536
Takıntılı Tutkunluk	3,98	1,36	3,84	1,22	0,746	0,119
Yaşam Doymu						
Yaşam Doymu	25,82	5,45	26,45	4,67	-0,891	0,624
İş Doymu						
Genel İş doymu	3,87	0,51	3,94	0,52	-0,875	0,262
İçsel İş Doymu	3,97	0,45	4,02	0,49	0,320	0,320
Dışsal İş Doymu	3,72	0,70	3,81	0,66	0,695	0,695

kıntılı tutkunluklarının, bireylerin yaşam doyumlarını arttırdığı düşünülen, olumlu duygulanım ve optimal performans duygu durumu gibi olgular ile ilişkili olmadığını vurgulamışlardır.⁹ Philippe ve ark.nın elde ettiği bulgular, bu çalışma sonuçlarını da dolaylı olarak desteklemektedir.⁹

HAKEMLERDE TUTKUNLUK, YAŞAM DOYUMU VE İŞ DOYUMUNUN CİNSİYETE GÖRE İNCELENMESİ

Bu çalışmanın amaçlarından biri de hakemlerin tutkunluk düzeylerinin, yaşam doyumunu ve iş doyumunun cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesidir. Hakemlerin tutkunluk, yaşam doyumunu ve iş doyumunu düzeylerinde cinsiyet açısından fark olup olmadığını araştırmaya yönelik yapılan analiz sonuçları; bu üç değişkende cinsiyet farklılığı olmadığını göstermiştir. Bu bulgular, cinsiyet farklılıklarının da araştırıldığı hakemler ile çalışılan diğer araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Philippe ve ark., hakemlerin tutkunluk düzeylerinde; Özmütlu ve ark. ise hakemlerin iş doyumlarında cinsiyet farklılığı olmadığını belirtmişlerdir.^{9,25} Bu araştırmaya dâhil olan hakemlerin tutkunluk düzeyleri, iş ve yaşam doyumlarında cinsiyet farklılığı görülmemesinin; eğitim, yükselme ya da maç koşulları gibi süreçler içerisinde kadın ve erkek hakemlerin benzer koşullar altında çalışmasının sebebi olduğu düşünülmektedir. Benzer şekilde, genellikle ek iş olarak yapılan hakemlik mesleğinde; süregelen eşit deneyimler

doğrultusunda, hakemlerin bilgi, duygu, davranış ve değerlendirme içeren tutumlarında; geçmişten, hâlihazır yaşamdan, gelecekte doyum ve yaşamı değiştirme isteklerinde cinsiyetler arası fark oluşmadığı söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, hakemlerin tutkunluk düzeylerinin (uyumlu tutkunluk ve takıntılı tutkunluk) iş doyumunu ve yaşam doyumunu belirlemedeki rolünü saptamak amacı ile yapılmıştır. Yapılan analiz sonucu elde edilen bulgular, hakemlerin uyumlu tutkunluklarının yaşam ve iş (genel iş doyumunu, içsel iş doyumunu ve dışsal iş doyumunu) doyumlarını belirlemede önemli rol oynadığını; takıntılı tutkunluklarının ise iş ve yaşam doyumları üzerinde etkisi olmadığını göstermektedir. Araştırmaya katılan hakemlerin tutkunluk düzeyleri, iş ve yaşam doyumlarında cinsiyet farklılığı olmaması da bu çalışmanın diğer bir sonucudur.

Ülkemizde spor alanında yapılacak olan tutkunluk çalışmaları, sporcu ve hakemlerin yanı sıra antrenör, yönetici ve taraftar gibi sporun içinde bulunan bireyleri kapsayacak şekilde planlanabilir. Bunun yanında spor ortamında tutkunluk ile güdülenme, kişilik, örgütsel aidiyet, tükenmişlik, psikolojik dayanıklılık, grup bütünlüğü, saldırganlık ve kaygı gibi farklı psikolojik olguların ilişkisinin irdelenmesi spor psikolojisi literatürüne katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Vallerand RJ, Blanchard C, Mageau GA, Koestner R, Ratelle C, Leonard M, et al. Les passions de l'ame: on obsessive and harmonious passion. *J Pers Soc Psychol* 2003; 85(4):756-67.
- Stoeber J, Harvey M, Ward JA, Childs JH. Passion, craving and affecting online gaming: predicting how gamers feel when playing and when prevented from playing. *Personality and Individual Differences* 2011;51(8):991-5.
- Chu YS, Wang CC. Harmonious passion and obsessive passion in playing online games. *Social Behaviour and Personality* 2007;35(7): 997-1006.
- Wang, CKJ, Liu WC, Chyea S, Chatzisarantis NLD. Understanding motivation in internet gaming among Singaporean youth: the role of passion. *Computers in Human Behaviour* 2011;27(3):1179-184.
- Wang CC, Yang HW. Passion for online shopping: The influence of personality and compulsive buying. *Social Behaviour and Personality* 2008;36(5):693-706.
- Donahue EG, Rip B, Vallerand RJ. When winning is everything: on passion, identity and aggression in sport. *Psychology of Sport and Exercise* 2009;10(5):526-34.
- Amiot CE, Vallerand RJ, Blanchard CM. Passion and psychological adjustment: a test of the person-environment fit hypothesis. *Pers Soc Psychol Bull* 2006;32(2):220-9.
- Philippe FL, Vallerand RJ, Houliort N, Lavigne GL, Donahue EG. Passion for an activity and quality of interpersonal relationships: the mediating role of emotions. *J Pers Soc Psychol* 2010;98(6):917-32.
- Philippe FL, Vallerand RJ, Lavigne GL. Passion does make a difference in people's lives: a look at well-being in passionate and non-passionate individuals. *Applied Psychology: Health and Well-Being* 2009;1(1):3-22.
- Carbonneau N, Vallerand RJ, Massicotte, S. Is the practice of yoga associated with positive outcomes? The role of passion. *The Journal of Positive Psychology* 2010;5(6):452-65.
- Lafreniere MK, Jowett S, Vallerand RJ, Carbonneau N. Passion for coaching and the quality of coach-athlete relationship: the mediating role of coaching behaviours. *Psychology of Sport and Exercise* 2011;12(2):144-52.

12. Vallerand RJ, Ntoumanis N, Philippe FL, Lavigne GL, Carbonneau N, Bonneville A, et al. On passion and sports fans: a look at football. *J Sports Sci* 2008;26(12):1279-93.
13. Philippe FL, Vallerand RJ, Andrianarisoa J, Brunel P. Passion in referees: examining their affective and cognitive experiences in sport situations. *J Sport Exerc Psychol* 2009;31(1):77-96.
14. Chacko TI. Job and life satisfactions: a causal analysis of their relationships. *Acad Manage J* 1983;26(1):163-9.
15. Judge TA, Watanabe S. Individual differences in the nature of the relationship between job and life satisfaction. *Journal of Occupational and Organizational Psychology* 1994;67(2):101-7.
16. Dolan SL, Gosselin E. Job satisfaction and life satisfaction: analysis of a reciprocal model with social demographic moderators. *Journal of Economics Literature Classification: D23, J20, J28*.2000:1-24.
17. Keser A. [Relationship between job satisfaction and life satisfaction]. *Çalışma ve Toplum Dergisi* 2005;4(7):77-96.
18. Ünal S, Karlıdağ R, Yoloğlu S. [Relationships between burnout, job satisfaction and life satisfaction in physicians]. *Klinik Psikiyatri* 2001;4(2)113-8.
19. Kelecek S, Aşçı FH. [Reliability and validity of "Passion Scale" for Turkish college athletes]. *Türkiye Klinikleri J Sports Sci* 2013;5(2):80-5.
20. Weiss DJ, Davis RV, England GU, Loftquist LH. *Manuel for the Minnesota Satisfaction Questionnaire. Minnesota studies in locational rehabilitation XXII, Minneapolis Un. of Minnesota, Industrial Relations Center, Word Ad-destment Project, 1967. p.1-125.*
21. Şanlı S, Akbaş T. [Examining the job satisfaction levels of police in Adana with some variables]. *Turkish Journal of Police Studies* 2009;11(2):73-86.
22. Diener E, Emmons RA, Larsen RJ, Griffin S. The satisfaction with life scale. *J Pers Assess* 1985;49(1):71-5.
23. Altay B, Avcı İA. [The relation between the self care strength and life satisfaction of the elderly living in nursing home]. *Dicle Med J* 2009;36(4):275-82.
24. Stenseng F, Rise J, Kraft P. The dark side of leisure: obsessive passion and its covariates and outcomes. *Leisure Studies* 2011;30(1):49-62.
25. Ozmutlu I, Tekin M, Yuksek S, Mutlu TO, Eraslan M. An analysis on the job satisfaction levels of soccer referees. *Turkish Journal of Sport and Exercices* 2013;15(1):31-6.